

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Пивовар Н.М.

**ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ:
УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВИХОВАННЯ**

Всього: 30 год.

14 год. – лекційних

4 год. – практичних

12 год. – лабораторних

Полтава – 2007

Програма спецкурсу: Управління процесом виховання / Пивовар Н.М. –
Полтава: ПДПУ, 2007. – 24 с.

Рецензенти:

Охріменко І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту Полтавського інституту післядипломної освіти

Савельєва Н.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Відповідальна за випуск:

Гриньова М.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Виховна система, модель виховної системи, дидактична система, система виховної роботи, система управління, гуманістична виховна система, ситуація успіху, авансування довір'ям, ситуація вільного вибору, емоційна зараженість, творчість, змагання, невимушена вимушеність, управляємість системи, самоорганізація системи, імідж, виховний простір, нормативний підхід до організації виховного процесу, колектив, організаційна єдність групи, спрямованість групової діяльності, підготовленість до групової діяльності, психологічна єдність, психологічна комунікативність, номінальна група, група асоціальна, група-кооперація, група-автономія, група-корпорація, емоційний стан в колективі, емоційногенні ситуації, педагогічна діагностика, акцентування, педагогічний консилиум, відносини: інституційні, традиційні, стилізовані, міжособистісні, рефлексивні.

ЛЕКЦІЯ № 1 (2 год.)

УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ СИСТЕМОЮ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

1. Виховна система як об'єкт управління.
 - 1.1. Поняття «виховна система», її ознаки.
 - 1.2. Структура виховної системи.
2. Управління створенням та становленням виховної системи.
 - 2.1. Моделювання виховної системи.
 - 2.2. Організація сумісної діяльності дітей та дорослих.
 - 2.3. Гуманізація відносин та орієнтація на загальнолюдські цінності.
 - 2.4. Шляхи та етапи становлення виховних систем.
3. Визначення рівня сформованості виховної системи.

ЛЕКЦІЯ № 2 (2 год.)

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ

1. Джерела, етапи, умови розвитку виховної системи.
2. Сутність та специфіка управління розвитком виховної системи.
3. Способи та засоби управління розвитком виховної системи.
4. Особистість як мета та суб'єкт виховної системи.
5. Виховне середовище як засіб управління розвитком особистості дитини.

Література:

1. Бочарова В.Г., Плоткин М.М. Школьник в микрорайоне. – М., 1986.
2. Воспитательная система школы: Проблемы и поиски / Сост. Н.М. Селиванова. – М., 1989.
3. Вульф В.З., Семенов В.Л. Школа и социальная среда: Взаимодействие. – М., 1981.
4. Караковский В.А. Любимые мои ученики. – М., 1987.
5. Караковский В.А. Стать человеком: Общечеловеческие ценности – основа целостного учебно-воспитательного процесса. – М., 1993.
6. Караковский В.А. и др. Воспитание? Воспитание... Воспитание! – М., 1996.
7. Куракин А.Т., Новикова Л.И. Школьный ученический коллектив: Проблемы управления. – М. 1982.

8. Мудрик Л.Л. Социализация и «смутное время». – М., 1991.
9. Новикова Л.И. Школа и среда. – М., 1985.
10. Новикова Л.И. Воспитательная система: Исходные позиции // Советская педагогика. – 1991. – № 11. – С.61-64.
11. Новикова Л.И. Воспитание как педагогическая категория // Педагогика, 2000. – № 6. – С.28-35.
12. Пешков С.Д. О новом воспитании: Очерки коммунарской методики. – М., 1990.
13. Поляков С.Д. Психопедагогика воспитания: Опыт популярной монографии с элементами учебного пособия и научной фантастики. – М., 1996.
14. Психология воспитания: Пособие для методистов дошкольного и начального школьного образования, преподавателей, психологов / Под ред. В.А. Петровского. – М., 1995.
15. Селиванова Н.Л. Воспитание: теория и реальность / Известия РАО, 1999. – № 2.
16. Селиванова Н.Л. Современные представления о воспитательном пространстве // Педагогика, 2000. – № 6. – С.35-39.
17. Сидоркин А.М. Пособие для начинающих Робеспьеров. – М., 1990.
18. Сидоркин А.М. Процесс развития воспитательной системы школы // Советская педагогика, 1991. – № 11. – С.65-69.
19. Сидоркин А.М. Парад предрассудков. – М., 1992.
20. Управление воспитательной системой школы: Проблемы и решения / Под ред. В.А. Караковского и др. – М., 1999.
21. Шепель В.М. Человековедческая компетентность менеджера: Управленческая антропология. – М., 1999.

ЛЕКЦІЯ № 3-4 (4 год.)

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

1. Педагогічні концепції дитячого колективу.
2. Колектив: поняття, структура, характеристика.
3. Розвиток дитячого колективу.

- 3.1. Ознаки колективу.
- 3.2. Стадії розвитку колективу.
- 3.3. Діяльність педагога при управлінні розвитком колективу.
- 4. Емоційні фактори у розвитку колективу.
 - 4.1. Функції та динаміка колективних емоцій.
 - 4.2. Характеристика емоційногенних ситуацій.
- 5. Вивчення рівня розвитку учнівського колективу.
 - 5.1. Принципи та види педагогічної діагностики.
 - 5.2. Завдання та функції педагогічної діагностики.
 - 5.3. Методи вивчення особистості учня та дитячого колективу.

Література:

1. Битинас Б.П., Катаева Л.И. Педагогическая диагностика: сущность, функции, перспективы // Педагогика. – 1993. – № 2. – С.10-15.
2. Иванов И.П. Воспитать коллективистом. – М., 1982.
3. Иванов И.П. Методика коммунарского воспитания. – М., 1990.
4. Казакина М.Г. Взаимосвязь процесса развития коллектива и нравственного формирования личности. – Л., 1983.
5. Караковский В.А. Любимые мои ученики. – М., 1987.
6. Караковский В.А. и др. Воспитание? Воспитание... Воспитание! – М., 1996.
7. Куракин А.Т., Новикова Л.И. Школьный ученический коллектив: Проблемы управления. – М., 1982.
8. Лутошкин А.Н. Как вести за собой: старшеклассникам об основах организаторской работы. – М., 1981.
9. Лутошкин А.Н. Эмоциональные потенциалы коллектива. – М., 1988.
10. Макаренко А.С. Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе // Собр. соч. в 7 т. – М., 1960. – Т.5.
11. Методика воспитательной работы: Учебное пособие. – Рязань, 1993.
12. Монахов Н.И. Изучение эффективности воспитания: Теория и методика. – М., 1981.
13. Немов Р.С., Кирпичник А.Г. Путь к коллективу: Книга для учителя. – М., 1988.

14. Новикова Л.И. Самоуправление в школьном коллективе. – М., 1988.
15. Основы вузовской педагогики / Под ред. Н.В. Кузьминой. – Л., 1972.
16. Петровский А.В. Психологическая теория коллектива. – М., 1979.
17. Платонов К.К. О формировании психологического климата в учебном коллективе // Среднее специальное образование. – 1977. – № 1. – С.45-47.
18. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М., 1991.
19. Селиванова Н.Л. Школьный класс. – М., 1988.
20. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. – М., 1975.
21. Сухомлинский В.А. Методика воспитания коллектива. – М., 1975.
22. Фридман Л.С. и др. Изучение личности учащегося и ученических коллективов. – М., 1989.
23. Чернышев А.С. Практикум по решению конфликтных педагогических ситуаций. – М., 1999.
24. Щуркова Н.Е. Вы стали классным руководителем. – М., 1986.

ЛЕКЦІЯ № 5-6 (4 год.)

УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ КОЛЕКТИВУ І ОСОБИСТОСТІ

1. Педагогічна концепція особистості.
2. Процес розвитку особистості учня.
 - 2.1. Сутність процесу розвитку особистості учня.
 - 2.2. Процес розвитку особистості учня як процес розв'язку специфічних вікових задач.
3. Взаємодія з колективом як умова розвитку особистості.
 - 3.1. Дитячий колектив як інструмент виховання особистості.
 - 3.2. Особистісний підхід у колективному вихованні.
 - 3.3. Учень як суб'єкт.
4. Поєднання педагогічного управління колективом з його самоуправлінням як умова забезпечення суб'єктної позиції в життєдіяльності колективу.
5. Умови ефективності особистісного підходу.
6. Форми організації процесу виховання.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л., 1969.
2. Аникеева И.П. Учителю о психологическом климате в коллективе. – М., 1983.
3. Иванов И.П. Методика коммунарского воспитания. – М., 1990.
4. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел. – М., 1989.
5. Караковский В.А. и др. Воспитание? Воспитание... Воспитание! – М., 1996.
6. Коломиец В.П. Становление индивидуальности. – М. 1993.
7. Красовицкий М.Б. Общественное мнение ученического коллектива. – М., 1984.
8. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь. – М., 2000.
9. Лутошкин А.Н. Эмоциональные потенциалы коллектива. – М., 1988.
10. Лутошкин А.Н. Как вести за собой. – М., 1978.
11. Методика воспитательной работы: учебное пособие. – Рязань, 1993.
12. Мудрик А.В. Личность школьника и ее воспитание в коллективе. – М., 1983.
13. Новое в воспитательной работе школы / Сост. Н.Е. Щуркова и др. – М., 1991.
14. Перре-Клермон А.Н. Роль социальных взаимодействий в развитии интеллекта детей. – М., 1991.
15. Поляков С.Д. Психопедагогика воспитания. – М., 1996.
16. Психология воспитания / Под ред. В.А. Петровской. – М., 1995.
17. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М., 1991.
18. Самосознание: путь к себе / Авт.-сост. Л.М. Перминова. – СПб., 1994.
19. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / Под ред. В.А. Ядова. – Л., 1979.
20. Селиванова Н.Л. Школьный класс. – М., 1988.
21. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М., 1975.
22. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. – М., 1975.
23. Титова Е.В. Если знать, как действовать. – М., 1993.
24. Щуркова Н.Е. и др. Новые технологии воспитательного процесса. – М., 1994.
25. Щуркова Н.Е. Программа воспитания школьника. – М., 1998.

ЛЕКЦІЯ № 7 (2 год.)

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

1. Річний план роботи в школі.
2. Засідання шкільних гуртків, роботи спортивних секцій.
3. Плани виховної роботи класних керівників.
4. План роботи шкільної бібліотеки,
5. Реалізація виховних аспектів у поурочних планах вчителів-предметників.
6. План роботи батьківського комітету школи.

Література:

1. Березняк Е.С. Руководство современной школы. – М.: Просвещение, 1983.
2. Жерносек І.П. Плани роботи школи // Рідна школа. – 1993. – № 9.
3. Битинас Б.П., Катаева Л.И. Педагогическая диагностика: сущность, функции, перспективы // Педагогика. – 1993. – № 2. – С.10-15.
4. Иванов И.П. Воспитать коллективистом. – М., 1982.
5. Иванов И.П. Методика коммунарского воспитания. – М., 1990.
6. Казакина М.Г. Взаимосвязь процесса развития коллектива и нравственного формирования личности. – Л., 1983.
7. Караковский В.А. Любимые мои ученики. – М., 1987.
8. Караковский В.А. и др. Воспитание? Воспитание... Воспитание! – М., 1996.
9. Куракин А.Т., Новикова Л.И. Школьный ученический коллектив: Проблемы управления. – М., 1982.
10. Лутошкин А.Н. Как вести за собой: старшеклассникам об основах организаторской работы. – М., 1981.
11. Лутошкин А.Н. Эмоциональные потенциалы коллектива. – М., 1988.
12. Макаренко А.С. Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе // Собр. соч. в 7 т. – М., 1960. – Т.5.
13. Методика воспитательной работы: Учебное пособие. – Рязань, 1993.
14. Монахов Н.И. Изучение эффективности воспитания: Теория и методика. – М., 1981.
15. Немов Р.С., Кирпичник А.Г. Путь к коллективу: Книга для учителя. – М., 1988.

16. Новикова Л.И. Самоуправление в школьном коллективе. – М., 1988.
17. Основы вузовской педагогики / Под ред. Н.В. Кузьминой. – Л., 1972.
18. Петровский А.В. Психологическая теория коллектива. – М., 1979.
19. Платонов К.К. О формировании психологического климата в учебном коллективе // Среднее специальное образование. – 1977. – № 1. – С.45-47.
20. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М., 1991.
21. Селиванова Н.Л. Школьный класс. – М., 1988.
22. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. – М., 1975.
23. Сухомлинский В.А. Методика воспитания коллектива. – М., 1975.
24. Фридман Л.С. и др. Изучение личности учащегося и ученических коллективов. – М., 1989.
25. Чернышев А.С. Практикум по решению конфликтных педагогических ситуаций. – М., 1999.
26. Щуркова Н.Е. Вы стали классным руководителем. – М., 1986.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Заняття № 1

Тема: ВИХОВНА СИСТЕМА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

1. Поняття "виховна система", її ознаки.
2. Структура виховної системи.
3. Шляхи створення й етапи становлення виховної системи.
4. Сутність і специфіка управління розвитком виховної системи.
5. Способи і засоби управління розвитком виховної системи.
6. Помилки в управлінні виховною системою.

Література:

1. Новикова Л.И. Воспитательная система. Исходные позиции // Советская педагогика, 1991. – № 11. – С.61-64.
2. Новикова Л.И. Воспитание как педагогическая категория // Педагогика. – 2000. – № 6. – С.28-35.
3. Селиванова Н.Л. Современные представления о воспитательном пространстве // Педагогика. – 2000. – № 6. – С.35-39.
4. Сидоркин А.М. Процесс развития воспитательной системы школы // Советская педагогика. – 1991. – С.65-69.
5. Управление воспитательной системой школы: Проблемы и решения / Под редакцией В.А. Караковского и др. – М., 1999.

Заняття № 2

Тема: УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ І ОСОБИСТОСТІ

1. Поняття "колектив" та його структура.
2. Ознаки та стадії розвитку колективу.
3. Особливості діяльності педагога при управлінні розвитком дитячого колективу.
4. Сутність процесу розвитку особистості учня.
5. Дитячий колектив як інструмент розвитку особистості.
6. Педагогіка забезпечення суб'єктної позиції учня у життєдіяльності колективу.

Література:

1. Коломиец В. П. Становление индивидуальности. – М., 1993.
2. Красовицкий М.Б. Общественное мнение ученического коллектива. – М., 1984.
3. Мудрик А.В. Личность школьника и ее воспитание в коллективе. – М., 1983.
4. Новое в воспитательной работе школы / Сост. Н.Е. Щуркова и др. – М., 1991.
5. Селиванова Н.Л. Школьный класс. – М., 1988.
6. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. – М., 1975.
7. Щуркова Н.Е. и др. Новые технологии воспитательного процесса. – М., 1994.
8. Щуркова Н.Е. Программа воспитания школьника. – М., 1998.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Лабораторне заняття № 1-2

Тема: УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ СИСТЕМОЮ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Мета:

- уявити сутність теоретичних основ, масштаб та роль виховної системи навчального закладу у процесі управління розвитком особистості дитини;
- ознайомитись з механізмами створення виховної системи та засобами управління її розвитком.

Завдання 1.

1. Опишіть структуру виховної системи школи на основі аналізу представленої нижче схеми 1.
2. Чи всі компоненти виховної системи відображені на схемі?
3. Якщо ви помітили відсутність будь-яких компонентів, назвіть їх. У цьому випадку видозмініть схему у відповідності з вашими доповненнями.

Завдання 2.

Знайдіть помилки у наступних твердженнях та виправіть їх:

1. Виховна система – це система виховної роботи в школі.
2. Дидактичний процес здійснюється у школі уособлено від її виховної системи.
3. Виховна система створюється за розпорядженням адміністрації або батьківського комітету школи.
4. Цілісність виховної системи визначається якістю управління нею.
5. Виховна система школи відчуває позитивний і негативний вплив навколишнього середовища, але сама ніяк не може впливати на нього.
6. Структура виховної системи незмінна.
7. Системоутворюючою діяльністю виховної системи школи може бути тільки навчально-пізнавальна діяльність
8. Виховна система школи повинна бути деідеологізована.
9. Традиції роблять виховну систему консервативною; вона може

удосконалюватися тільки шляхом нововведень.

10. Кожна виховна система розвивається за своєю індивідуальною логікою.

Завдання 3.

Дайте відповіді на питання:

1. На яких стадіях становлення та розвитку виховної системи найбільш активні люди? Чому?
2. Які приклади хаосу й приклади впорядкованості у виховній системі ви можете навести?
3. Як співвідносяться протиріччя між хаосом й впорядкованістю та протиріччя між традиціями й новаціями у виховній системі?

Завдання 4.

Складіть програму оцінки рівня сформованості виховної системи вашого навчального закладу.

Література:

1. Новикова Л.И. Воспитательная система: Исходные позиции // Сов. педагогика. – 1991. – № 11. – С.61-64.
2. Новикова Л.И. Воспитание как педагогическая категория // Педагогика. – 2000. – № 6. – С.28-35.
3. Сидоркин А. М. Процесс развития воспитательной системы школы // Сов. педагогика. – 1991. – № 11. – С.65-69.
4. Управление воспитательной системой школы: Проблемы и решения / Под ред. В.А. Караковского и др. – М., 1999.

Схема 1.

ВИХОВНА СИСТЕМА ШКОЛИ

Теоретична концепція

Принципи, основні ідеї	Педагогічні теорії прогресивних педагогів	Створення умов для розвитку особистості
-------------------------------	--	--

Дидактична підструктура		Виховна структура			
Блок цілей	Спільність людей: вчителі-учні-батьки-громадскість	Діяльність	Сітка відносин	Технологія	Середовище опановане школою

Етапи розвитку

I етап Створення	II етап Відпрацювання системи	III етап Кінцеве оформлення
Вияв мети. Відпрацювання головних орієнтирів. Проектування колективних цінностей.	Утвердження системоутворюючої діяльності. Відпрацювання ефективної технології.	Співдружність дітей і дорослих. У центрі уваги – особистість дитини. Демократичний стиль керівництва і відносин.

Провідна мета етапів

Вироблення нового педагогічного мислення формування колективу педагогів однодумців	Розвиток шкільного колективу, органів самоуправління, розвиток колективних традицій	Співпраця дорослих та дітей
---	--	------------------------------------

Лабораторне заняття № 3-4

Тема: УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Мета:

- ознайомитися з педагогічною концепцією дитячого колективу;
- засвоїти зміст діяльності педагога по вивченню дитячого колективу і управління його розвитком;
- усвідомити роль емоційногенних факторів у розвитку дитячого колективу.

Завдання 1.

Визначіть рівень сформованості учнівського колективу, аргументуйте свою позицію.

Характеристика 1.

Придивіться до піщаного розсипу і скільки піщинок зібрано разом, і в той же час кожна з них сама по собі. Налетить слабкий вітерець і віднесе частину піску в бік, розсипе його по майданчику, дуне вітер сильніше, і не стане розсипу. Так буває у групах людей. Там також кожна людина як піщинка: і начебто всі разом, і в той же час кожен окремо. Немає того, щоб щось "зкріплювало", з'єднувало людей. Тут люди, або мало знають одне одного, або просто не зважаються, а може бути і не бажають піти назустріч одне одному. Немає спільних інтересів, спільних справ. Відсутність твердого, авторитетного центру приводить до сипоксті,

"розсипчастості" групи. Група існує формально, не приносячи радості і задоволення всім, хто до неї входить.

Характеристика 2.

Відомо, що м'яка глина – матеріал, який порівняно легко піддається впливу, з нього можна ліпити різні вироби. У руках гарного майстра цей матеріал перетворюється у митецьку посудину, у чудовий виріб, але він може залишитися лише куском глини, якщо до нього не прикласти зусилля, більш того, якщо м'яка глина опиняється у руках нездатної людини, він може прийняти невизначену форму. У групі, яка знаходиться на цій сходинці, помітні перші спроби згуртувати колектив, хоч вони і боязкі. Не все виходить у організаторів, не вистачає досвіду колективної роботи. З'єднуючою ланкою тут ще є формальна дисципліна і вимоги старших. Відносини різні – доброзичливі, конфліктні. Діти за власною ініціативою рідко приходять на допомогу одне одному. Існують замкнуті товариські угруповання, які мало спілкуються один з одним, нерідко сваряться. Справжнього майстра гарного організатора поки що немає, або йому важко проявити себе, оскільки по-справжньому його нікому підтримати.

Характеристика 3.

У штормовому морі досвідченому і починаючому мореплавцю маяк дає впевненість: курс обраний правильно, "так тримати!". Маяк горить не постійно, а періодично викидає пучки світла, наче говорить: "Я тут. Я готовий прийти на допомогу ". Колектив, який формується, заклопотаний тим, щоб кожен йшов впевненою стежкою.

У такій групі переважає бажання трудитися спільно, допомагати один одному, бути разом. Але бажання – це ще не все. Дружба, товариська взаємодопомога вимагає постійного горіння, а не одиноких, нехай навіть частих спалахів.

У групі є на кого обпертися. Авторитетні "наглядачі" маяка, ті, хто не дає згаснути вогню – організатори, актив. Група помітно відрізняється серед інших груп своєю індивідуальністю. Однак їй буває важко до кінця зібрати свою волю, знайти у всьому спільну мову, проявити наполегливість у подоланні труднощів, не завжди вистачає сил у деяких членів групи підкорятися вимогам. Недостатньо

проявляється ініціатива, не настільки часто вносяться пропозиції з поліпшення справ не тільки у своєму класі, але і у цілій школі. Активність проявляється сплесками, та й то не в усіх.

Характеристика 4.

"Алий парус" – символ спрямованості вперед, незаспокоєності, дружньої вірності, відданість своєму обов'язку. Тут діє принцип: "один за всіх, всі за одного". Дружня участь і зацікавленість справами один одного поєднуються з принциповістю і взаємною вимогливістю. Командний склад вітрильника – знаючі і надійні організатори, авторитетні товариші. До них йдуть за порадою, звертаються за допомогою, і вони безкорисливо надають її. У більшості членів "екіпажу" проявляється почуття гордості за свій колектив; всі переживають гіркоту, коли їх осягають невдачі. Група жваво цікавиться, як ідуть справи в інших групах, сусідніх класах. Буває, що приходять на допомогу, коли їх про це просять. Хоча група і згуртована, але бувають такі ситуації, коли вона не готова йти наперекір бурям і негодам. Не завжди вистачає хоробрості визнати помилки одразу, але поступово стан може бути виправлено.

Характеристика 5.

Палаючий смолоскип – це живе полум'я, горючим матеріалом якого є дружба, єдина воля, відмінне взаєморозуміння, ділове співробітництво, відповідальність кожного не тільки за себе, але й за весь колектив. Тут добре проявляються всі якості колективу, які є на сходинці "алий парус". Але це ще не все. Світити можна і для себе, пробираючись крізь зарості, піднімаючись на скелі, спускаючись в ущелини, утворюючи перші стежки. Але хіба можна почувати себе щасливим, якщо поруч комусь важко, якщо позаду групи, яким потрібна допомога і твоя міцна рука. Справжній колектив той, де безкорисно приходять на допомогу, роблять все, щоб принести користь людям, освітлюючи, наче легендарний Данко, жаром свого серця дорогу іншим.

Завдання 2.

Виконайте наступне:

- проаналізуйте ситуації;
- проведіть самостійне обстеження реальних класів, якщо можливо, близьких

за своїми характеристиками до опису у ситуаціях для прийняття більш правильного розв'язку;

- зробіть висновок про згуртованість класу;
- встановіть мету, цінності та мотиви учнів;
- охарактеризуйте психологічний клімат у класі;
- визначте рівень розвитку кожного класу як колективу;
- розробіть психолого-педагогічні рекомендації щодо розвитку кожного дитячого колективу.

Ситуація 1.

Конфлікт відбувся в 10-му класі на уроці математики. Учні відмовилися здавати контрольні роботи. Вчителю не допомогли ні класний керівник, ні директор. Діти сиділи спокійно і мовчали. Тоді класний керівник сам зібрав зошити. Причиною конфлікту слугували взаємовідносини класу з учителем, який не врахував ні психологічних особливостей старшокласників, ні методичку роботи попереднього вчителя, який працював з учнями з 4 по 9 клас. Попередній вчитель привчив учнів до самодіяльності, дозволяв їм радитись на уроці, обговорювати складні задачі і знаходити вірне рішення, враховував індивідуальні властивості кожного учня. Така форма роботи давала позитивні результати. Інший вчитель не враховував цього. Він вимагав від 10-ти класників повної тиші на уроці, задачі вирішувались тільки разом з ним, ніяких роздумів і обговорень не було. Учні намагалися пояснити, що раніше уроки проводилися інакше. Пояснення вчитель прийняв як образу, пообіцяв, що повернення до минулого не буде. Тоді учні відмовилися коритися вчителю. Це був суворий урок не тільки вчителю, а й директору школи, всьому педагогічному колективу. Чому?

Ситуація 2.

... 8-й клас завжди був керованим. Але одного разу... урок історії. Вчитель розповідає новий матеріал і помічає що учні перестали слухати (сидять тихо, але чомусь повертаються назад до товаришів). Робить зауваження, але все залишається без змін. "Діти! Ви мене погано слухаєте. Чому?" – запитує вчитель. Учні мовчать, думають про щось інше. Вчитель пропонує їм "особистий час на 2 хвилини". Вони цей час приймають. Дуже швидко передають товаришам звернуті

папірці (це була гра, раніше не відома, один із моментів якої співпав з уроком), і урок продовжився нормально, а точніше був "відновлений" без всякого конфлікту.

Ситуація 3.

... Вчителька російської мови прийшовши в клас, почала опитувати учнів. З'ясувалося, що багато учнів не змогли виконати домашнє завдання. Вона звернулася до сильного учня, попросила вийти до дошки. Учень не вийшов. Обурена вчителька почала дорікати учневі у невихованості. Учень образився почав грубити. Вона почала вимагати вийти з класу – він не вийшов. Вчителька, залишивши клас, вирішила звернутись за допомогою до директора. Його не було на місці. Як вона повинна вчинити?

Завдання 3.

Розробіть програму вивчення колективу; залучіть для збору інформації самих учнів. Потім запропонуйте всім учасникам проаналізувати зібрану інформацію. На основі зібраного матеріалу складіть:

- план бесіди з учнями;
- план виступу перед батьками;
- план виступу на малій педраді;
- програму розвитку учнівського колективу.

Література:

1. Куракин А.Т., Новикова Л.И. Школьный ученический коллектив. Проблемы управления. – М., 1982.
2. Немов Р.С., Кирпичник А.Г. Путь к коллективу. Книга для учителя. – М., 1988.
3. Новикова Л.И. Самоуправление в школьном коллективе. – М., 1988.
4. Селиванова Н.А. Школьный класс. – М., 1988.
5. Фрирман Л.С. и др. Изучение личности учащегося и ученических коллективов. – М., 1989.
6. Щуркова Н.Е. Вы стали классным руководителем. – М., 1986.

Лабораторне заняття № 5-6

Тема: УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ КОЛЕКТИВУ ТА ОСОБИСТОСТІ

Мета:

- ознайомитися з результатами сучасних педагогічних досліджень з проблеми виховання особистості у колективі, здійснюваних у рамках створення теорії виховних систем;
- вивчити засоби педагогічного забезпечення суб'єктивної позиції учня у життєдіяльності колективу.

Завдання 1.

а) Психологи і педагоги встановили, що розвиток рефлексії для учня значима тому, що вона – основа самовиховання особистості, її саморозвиток у потрібному для суспільства напрямку, також тому, що учень з розвиненою рефлексією програє в уявленні багато різних вчинків, їх наслідки, свою реакцію на них і реакцію інших людей. Чому для учня з нерозвинутою рефлексією більше шансів опинитися в несприятливій для нього і суспільства ситуації?

б) Відомо, що самоаналіз відбувається у процесі внутрішнього діалогу з самим собою.

На якому етапі вікового розвитку рефлексія набуває для учня найбільшого значення і чому? Як може протікати внутрішній діалог у різному віці, у різних група учнів?

в) Є підстава вважати, що якщо в шкільні роки людина не набула навичок самоаналізу, то потім це стає малореальним.

Який висновок з цього потрібно зробити уважному педагогу?

г) Виявлено, що інтроверти схильні до самоконтролю, у екстравертів самоконтроль слабший. Зрозуміло, що у педагогічній допомозі потребують і ті, й інші. У чому являється відмінність педагогічної допомоги таким групам учнів? А в чому схожість?

д) Чому рольові ігри є ефективним способом цілеспрямованого розвитку рефлексії в учнів будь-якого віку?

е) Чим можна пояснити те, що ефективний розвиток рефлексії в учнів можливий у тому випадку, якщо педагог у своїй роботі з колективом реалізує

певний стиль?

Завдання 2.

а) Рефлексія розглядається в якості передумови функціонування особистості як саморегулюючої системи. Готовність особистості до саморегуляції і можливість її здійснення розвиваються і в процесі виховання. Виховні засоби впливають на спрямованість і способи саморегуляції. Розвиток саморегуляції передбачає формування в учнів: 1) готовності правильно сприймати вимоги інших людей, колективу і цілого суспільства; 2) готовності до аналізу ситуації, в якій приходится діяти у зв'язку з реалізацією цих вимог; 3) готовності до самоаналізу власних можливостей успішно виконувати вимоги; 4) вміння планувати різні сфери життєдіяльності відповідно до зовнішніх вимог і внутрішніх можливостей; 5) готовність пред'явити вимоги самому собі; 6) вміння придушити інші мотиви і зосередитися на виконанні пред'явлених самому собі вимогам; 7) готовності переносити, якщо необхідно, велике навантаження. Які можна запропонувати способи розвитку саморегуляції в учнів, якщо орієнтуватися на вказані вимоги?

б) Особистісно-орієнтована педагогіка передбачає зміну позиції вчителя по відношенню до учнів, які знаходяться на різних рівнях розвитку.

Які позиції може приймати педагог по відношенню до учнів різного віку?

Аргументуйте свою думку.

Завдання 3.

Дані сучасної психології дозволяють вважати, що у кожної дитини є інтелектуальні, інструментальні, художні і соціальні задатки. Розвиток їх у здібності залежить від природних передумов, від умов становлення особистості, від цілеспрямованого розвитку здібностей у процесі виховання.

Складіть програму цілеспрямованого розвитку здібностей у процесі виховання особистості в колективі. Вкажіть умови її реалізації.

Завдання 4.

Відношення учня до світу і взаємодія зі світом, ставлення до себе і праця з самим собою проявляються у системі його соціальних установок. Цілеспрямоване їх формування здійснюється у процесі функціонування виховних колективів за умови, що учень знаходиться у позиції суб'єкта основних сфер життєдіяльності

колективу.

Чому збори учнів, групову дискусію, свідому активність, установку на людину як на ціль, установку на творчий підхід до життєдіяльності особистості і колективу вважають ефективними способами формування і зміни соціальних установок в учнів?

Завдання 5.

Перерахуйте основні шляхи реалізації особистісного підходу у колективному вихованні.

Література:

1. Анальев Б.Г. Человек как предмет познания. – М., 1969.
2. Коломиец В.П. Становление индивидуальности. – М., 1993.
3. Красовицкий М.Б. Общественное мнение ученического коллектива. – М., 1984.
4. Мудрик А.В. Личность школьника и ее воспитание в коллективе. – М., 1983.
5. Новое в воспитательной работе школы / Сост. Н.Е. Щуркова и др. – М., 1991.
6. Психология воспитания / Под ред. В.А. Петровской. – М., 1995.
7. Селиванова Н.Л. Школьный класс. – М., 1998.
8. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. – М., 1993.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Сутність поняття "виховна система" та її ознаки.
2. Принципи моделювання виховної системи.
3. Орієнтація на загальнолюдські цінності – основа створення виховної системи.
4. Шляхи створення та етапи створення виховних систем.
5. Джерела, етапи та умови створення виховних систем.
6. Синергетика – як теоретична основа управління розвитком виховної системи.
7. Революційні і еволюційні шляхи розвитку виховної системи.
8. Способи та засоби управління розвитком виховних систем.
9. Педагогічні концепції дитячих колективів.
10. Характеристика емоційних ситуацій у житті колективу.
11. Форми організації процесу виховання.

ТЕМИ МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

1. Оцінка рівня сформованості виховної системи ... закладу та перспективи її подальшого розвитку.
2. Моделювання та основні умови реалізації виховних систем.
3. Дослідження системи відносин "дитина-дорослий" як головний виховуючий фактор системи.
4. Особистість як мета і суб'єкт виховної системи, її результат та показник ефективності.
5. Дослідження основних помилок в управлінні виховною системою.
6. Особливості діяльності педагога при управлінні розвитком дитячого колективу.
7. Роль емоційних факторів у розвитку колективу.
8. Ситуація успіху як головна складова процесу досягнення особистістю поставленої мети.
9. Процес розвитку особистості учня як процес розв'язку специфічних вікових задач.
10. Педагогічне забезпечення суб'єктивної позиції учня у життєдіяльності колективу.
11. Дослідження умов ефективності особистісного підходу у колективному вихованні.